

TÜRKÜLERDE FELEK KAVRAMI*

Yavuz ŞEN**

Özet

Türk halk müziğinin formlarından biri olan türküler, halkın yaşantısında coşku, sevinç, hüznün, keder, gibi duygularını doğal, içten bir şekilde saz ve söze aktardıkları eserlerdir. Halkın kültürel yaşantısında müzik ayrı bir yere sahiptir. Halk türkülerini yüzyılları aşarak, halkın beğeni süzgecinden geçerek, kulaktan kulağa aktararak yaşatılmaya devam etmektedir. Türk Halk Müziğinin temel formlarından olan türkülerde söz, ezgiye eşlik eder. Belirli bir anlam ifade eden sözler, ezgiye karakter kazandıran bir özellik göstermektedir. Türkülerde çeşitli konular saz ve söze dökülebildiği gibi halkın kendine anlam yüklediği kavramlarda yer alabilmektedir. Bu araştırmada türkülerde felek kavramı; halkın kültüründe, yaşantısında bu kavramın hangi anlamları yansıttığı, ifade ettiği ele alınmaktadır. Çalışma alanını Türk Halk Müziği TRT repertuarında ulaşılabilen 4616 eser içerisinde felek kelimesinin geçtiği 117 türkü oluşturmaktadır. Araştırmada belgesel tarama ve literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın amacı, türkülerin konularını halk bilimi, felsefe alanlarının bakış açısıyla ele almak ve halk kültürünün zengin ifade biçimlerini, bilimsel bir inceleme doğrultusunda ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkü, Felek Kavramı, Türk Halk Müziği, Halk Kültürü, Halk Bilimi.

THE CONCEPT OF FATE IN BALLADS

Abstract

Ballad is one of the forms of Turkish folk music, putting the joy, fervour, sadness, grief and such emotions of the people in sincere and natural expressions accompanied by saz. Music has its peculiar place in the cultural life of the folk. Folk ballads have passed through the public taste for centuries and survived into the present through transfer from ear to ear. Lyric accompanies melody in the ballads. Expressing a given meaning, the lyrics of ballads add a character to the melody. Just as various subjects could be put into lyrics and saz in ballads, some concepts that people load with meanings of their own take place in them. This study is thus designed to probe into the underlying meanings and associations of the concept 'felek' (fate) in folk culture and life. The field of the study consists of 117 ballads containing the word 'felek', among the 4616 works available in TRT (Turkey Radio Television) repertoire of Turkish Folk Music. Documentary review and literature review methods were used in the study. The purpose of the study is to examine the subjects of ballads from the viewpoints of folklore and philosophy, and to reveal the rich expression styles of the folk culture from a scientific perspective.

Keywords: Ballad, Fate, Turkish Folk Music, Folk Culture, Folklore.

Giriş

“Halk müziği, halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, halk içinde her zaman var olan halk sanatçıları tarafından yakılmış, bestelenmiş, değişimler ve yoğrulmalarla dilden dile, telden tele, kulaktan kulağa yayılarak geçmişten günümüze ulaşmış geleneksel müziktir. Bir ulusun özüne özgü ulusal müziği halk müziğidir” (Büyükyıldız, 2009: 89).

Türkiye’de THM üzerine çeşitli görüşlere dayalı olarak birçok tanım yapılmıştır. Türk Halk Müziği’ne ilişkin tanımlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

* Bu çalışma, 19-22 Mayıs 2016 tarihleri arasında, 1. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Konferansı İnsan ve Toplum Bilimleri, IBAD (1st International Scientific Researches Congress Humanity and Social Sciences, İspanya/ Madrid) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü, Türkiye/Erzurum, yavuzsen@atauni.edu.tr

a) “Halil Bedii Yönetken’e göre; Türk halk müziği folklorik, anonim bir karakter taşır, yaratıcıları belli değildir. Türk köylüsünün, Türk aşiretlerinin, Türk âşıklarının, ozanlarının ortak halk ürünleridir” (Akt. Hoşsu, 1997: 5).

b) “Muzaffer Sarısözen’e göre; Halkın sahibini bilmeden çalıp söylediği ezgilere halk musikisi denir” (Akt. Emnalar, 1998: 25).

“Dünyanın başka bir coğrafyasından İngiliz, Breniers’e göre halk müziği; halkın müşterek malı olan, en sade, düz ve yalın ezgilerdir” (Akt. Emnalar, 1998: 25).

Geleneksel Türk halk müziği incelendiğinde uzun havalar ve kırık havalar olmak üzere iki ana gruptan oluştuğu görülmektedir. Konumuz itibarıyla, kırık havanın tanımına kısaca değinecek olursak; belli bir usülle ve ölçülü olarak seslendirilen yörelere göre çeşitli söyleme özellikleri bulunan sözlü ya da çalgısal olabilen havalara denilir. Bu havalar hemen her yöreye göre değişik özellikler gösteren ve sık rastlanan bir türdür (Hoşsu, 1997: 12-13).

Türkünün Tanımı

“Halk şiirinde, hece ölçüsüyle yazılan, genellikle bağlantılı (nakaratlı), bireyin ya da toplumun acılarını, sevinçlerini vb. dile getiren, kendine özgü bir ezgiyle söylenen uyaklı bir biçimdir” (Sözer, 2012: 246). Yapılan bu çalışmada *Felek* kavramı incelendiğinden dolayı kırık havaların sözlü olanları, yani türküler ele alınmıştır.

Türkü teriminin Türk sözcüğünden kaynaklandığına ilişkin tanıma örnek verecek olursak; “Türkü teriminin Türk kelimesinden geldiği ve bu kelimenin sonuna nispet eki eklenerek *Türki*’nin elde edildiği, sonradan da *türkü* adının, Farsça *türki* şeklinde kullanılan kelimenin, Türkçe söylenişe uydurulmasından oluştuğu *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*’nde belirtilmektedir” (Yakıcı, 2007: 34).

Türküler, Türk toplumunun geleneği, düşünce biçimi, inanışları, kısaca yaşamı hakkında bilgiler sunan zengin bir kaynaktır. Türküler konu bakımından ele alındığında türkülerde aşk, ayrılık, hasret, gurbet, özlem, neşe, vatan sevgisi gibi çeşitli duygular işlenmektedir.

Türküler birçok yönden sınıflandırılmaktadır. Türkülerin yapılarına göre, konularına göre ve ezgisel yapılarına göre sınıflandırmalar yapılmıştır. Türküler konularına göre sınıflandırıldığında; Doğa türküleri, Aşk türküleri, Yiğitlik türküleri, Askerlik türküleri, Yiyecek türküleri, Hayvanlar ile ilgili türküler, Olay türküleri, Bitki ve çiçeklerle ilgili türküler, Satıcı türküleri, Ekin türküleri, Ramazan davulcusu türküleri, Tören türküleri, Kişiler üzerine söylenmiş türküler, Keder, dert ve hastalık türküleri, Gurbet ve hasret türküleri, Meslek ve iş türküleri, Eşkıya türküleri, Ölüm türküleri, Ninniler ve çocuk türküleri, Hapishane türküleri, Mizahi türküler, Yergi türküleri, Öğretici ve öğüt verici türkülerden oluşmaktadır. Konularına göre sınıflandırılan türkülerden, tören türküleri de kendi aralarında sınıflandırılmıştır. Bu türler ise; Düğün türküleri, Kına türküleri, Baş öğme/Duvak türküleri, Gelin alma türküleri, Gelin karşılama türküleri, Güvey türküleri, Halk oyunlarında türküler, Ayin-i Cem türküleri, Sayacı türküleri, Oturak türküleridir (Öztelli, 1983: Başgöz, 2008: Kaya, 2004: Kaynar, 1996’dan akt. Büyükyıldız, 2009: 149-151).

“İnsan-insan, insan-tabiat, insan-diğer yaratıklarla ilişkileri, özellikle sözlü musikide enine boyuna işlenmiştir. Estetik yönünden bir elemi, bir sevinci ifade eden ve çeşitli olayları canlandıran ezgilerin en ince örneklerini halk musikimizde bulabilmek mümkündür. Dinsel ve dindışı konular hassasiyetle işlenmiştir. İlahiler, semahlar, nefesler vb. dini musikiyi teşkil eden ezgilere örnek verilebilir” (Emnalar, 1998: 28).

Felek Kavramı

“Halk edebiyatında felek; dünya, kader, zaman, gökyüzü, Azrail, kaderi belirleyen İlah’tır” (Şimşek, 2009: 35). “Edebiyatımızda felek, genelde olumsuz kavramlarla işlenir, olumsuz çağrışımlar yaptırır. Bu yaklaşım bahtı, şansı kendinden bilip, bahtsızlık karşısında suçlanacak bir obje arayan sıradan bir insan psikolojisinin yarattığı bir savuma mekanizmasının ürünüdür. Normalde, yolunda giden işler insan aklına felek gibi bir kavramı getirmez; insan başarı ve mutluluğunu feleğe atfetmez. Ancak, bütün işler ters gidiyorsa, bu terslikten sorumlu tutulan felek için söylenecek şey, felek kavramı ve feleğin algılanış biçimi gibi felek kadar geniş bir yelpaze oluşturabilir” (Karaköse, 2012: 31).

“Felek sözcüğü mecazi olarak hoş vakit geçirmek anlamında *felekten bir gün çalmak*; düşkün, talihsiz anlamında *felekzede*; ümitsizliğe düşmek için *feleğe küsmek*; her türlü zorluklara uğramış tecrübe sahibi için *feleğin sillesini yemek* gibi ifadeler kullanılmaktadır” (Pakalın, 1946’dan akt. Çınar, 2009: 778). “Ayrıca yukarıdaki ifadelerin yanında feleği şaşmak, feleğin çemberinden geçmek (her şeyi görmüş geçirmiş), hüküm-i felek (baht, talih, kader), felek düşkünü (bedbaht), felekten kâm almak (güzel vakit geçirmek), kahpe felek (yâr olmayan talih veya kader) vb. ibareler, birçok deyim ve atasözümüzde kullanılmaktadır” (Çınar, 2009: 778).

“Çarh (çerh) kelimesi gök (gökkubbe, gökyüzü), felek ve çark anlamlarına gelir. Mecazi olarak da dünya, devran, âlem, talih, baht, kader, hatta ecel manalarını içine alır. Felek kelimesi ile es□ anmalıdır. Her ikisi de mecazen dünya, devrân, âlem, tâlih, baht, kader gibi anlamları içerir. Tevriyeli* olarak da bu anlamların birkaçını birlikte ifade eden çarh kelimesi, Batlamyus'a dayanan eski astronomi anlayışına göre merkezde hareketsiz duran dünyanın etrafını iç içe soğan zarı gibi çevreler. Her biri kendi içinde dönen bu dokuz gökkubbeye (nüh felek) veya gök tabakasına bundan dolayı *çarh-ı mutabbak* denilmiştir. Bu gezegenler talih üzerinde tesirlidir. Bu nedenle *kötü talihin* kaynağı sayılırlar” (Duman, 2014: 171).

“Gökyüzü tekerlek gibi döndüğü için *çarh-ı devvar* sözünde olduğu gibi *çark*’a benzetilir. Mevlevi semazenlerinin dönüşlerine çarh urmak denir. Yaygın olarak kullanılan *çark-ı felek* sözü ayrıca yüce gökyüzü, sema, arşı manaları yanında bilhassa mecazi olarak ‘talih’ ve ‘baht’ manasında da kullanılır. Çarh-ı felek, felek yahut çark/çarh kullanımları için sıraladığımız örneklerin tamamında *felek* ve *çarh* hemen hemen aynı anlamda algılanmakta ve yine çoğu kullanımda olumsuz bir ruh hali içinde *kader* ile ilişkilendirilmektedirler” (Kurnaz, 1993: 229; Kurnaz, 1995: 306-307).

Bütün bu açıklamalar neticesinde, Şimşek (2009) felek kavramı üzerine düşüncelerini

* Mecaz Tevriye: Tevriye sanatının malzemelerinden birisi de kelime ve deyimlerin temel, yan ve mecaz anlamlarıdır (Coşkun, 2007: 253).

şu şekilde aktarmaktadır: “hepimizin misafir olduğu, penceresinden bakıp geçtiği *felek* veya *dünya*; insanlık tarihinin başlangıcından bugüne değin acılarını, sitemlerini, imkânsızlıklarını haykırdığı bir kavramdır. Yıllarca masal, mâni, ninni, bilmece, ağıt, türkü ve koşmalarda halkın, mutsuzluklarına, sitemlerine, acılarına, şikâyetlerine tercüman olarak seçtiği, bütün olumsuzlukları içine hapsettiği tek bir kelimedir felek... Halk tasavvurunda bazen dünya, talih, kader, zaman, gökyüzü, Allah/İlah olarak düşünülmüş ve kişilerin kaderini belirlemek için çarkı döndüren bir ihtiyar olarak tahayyül edilmiştir.” (s. 41).

Amaç

Edebiyatımızda ve halk yaşantısı içerisinde geniş kullanıma sahip felek kavramı türkülerimize de aynı şekilde yansımıştır. Halk kültürü ve edebiyatıyla iç içe olan Türk halk müziğimiz, içerisine aldığı konu ve hikâyeleri doğrudan halktan alarak halka yansıtır. Bu çalışmada da türkülerde felek kavramının hangi sıklıkta ve hangi anlamlarda ele alındığı görüşünden yola çıkılarak incelemeler yapılması amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırmanın yürütülmesinde belgesel (yapılanmış) tarama modeli kullanılmıştır. TRT THM sözlü eserler (kırık havalar) repertuarında bulunan içerisinde felek kelimesinin geçtiği türküler belgesel tarama tekniği ile tespit edilmiştir. Belgesel tarama, var olan kayıt ve belgelerin incelenmesi yoluyla veri toplama işlemidir.

“Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2008: 79).

Evren Örneklem

Araştırmanın evreni, TRT THM repertuarında bulunan 4989 kırık havadan oluşmaktadır (<http://www.trtmuzikdairesibaskanligi.com>, 03.05.2016).

Örnekleme ise, TRT THM repertuarına ulaşılabilen 4616 eser içerisinde felek kelimesinin geçtiği 117 türküdür.

Bulgular ve Yorum

Bu veriler ışığında TRT THM repertuarında bulunan türküler; repertuar numaralarına göre, Tablo 1.’de gösterilmiştir. İlgili tabloda her bir esere ait; repertuar numaraları, eser adları, yöresi, kaynak kişi ve derleyen bilgileri sunulmuştur.

Tablo 1. TRT THM Repertuarında Bulunan “Felek” Kelimesi Geçen Türküler

Rep No	Eser Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen
10	Devrent Deresine Duman Bürüdü	Denizli	Süleyman Uğur	TRT İstanbul Radyosu
226	Bülbülüm Altın Kafeste	Rumeli	Ali Şevket Öndesev	Muzaffer Sarısözen
241	Entarisi Damgalı	Balıkesir	Hafize Kopuk	Nihat Kaya
259	Beni Şadetmedi Bu Çarkı Felek	Sivas	Sırrı Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
365	Bülbüller Düğün Eyler	Şanlıurfa	Urfa Ekibi	Muzaffer Sarısözen
378	Bülbül Bağa Girip Yapmış Yuva	Sivas/Zara	Mahir Türkistan	Muzaffer Sarısözen
382	Ah Dağlar Serin Dağlar	Trabzon	Hüseyin Dilaver	Muzaffer Sarısözen
387	Bir Türkü Diyeceğim	Rize	Hasan Süzeri	Muzaffer Sarısözen
443	Şu Benim Divane Gönüm	Sivas/Kangal	Aşık İlyas Döldibi	Muzaffer Sarısözen
546	Çıra Çattım Yanmadı	Çankırı/Çerkeş	Mahalli Ekip	Muzaffer Sarısözen
548	Çifte Kuburları Çaktım Almadı	Edirne	İhsan Köycü	Muzaffer Sarısözen
562	Dağlarda Meşelerde	Muş	Düriye Keskin	Muzaffer Sarısözen
563	Duman Aldı Yollarımı	Erzincan	Ahmet Türkoğlu	Muzaffer Sarısözen
609	Kestanenin İrisi	Nevşehir/Ürgüp	Refik Başaran	Muzaffer Sarısözen
613	Mihricanmı Deydi	Yozgat	İbrahim Bakır	Muzaffer Sarısözen
679	Seherde İndim Ben Bağa	Şanlıurfa	İbrahim Çadırcı	Muzaffer Sarısözen
710	Bin derdim Var İdi	Kahramanmaraş	Müslim Aydoğdu	Nazmiye Coşkun
826	Seherde Ağlayan Bülbül	Sivas/Şarkışla	Aşık Veysel	Muzaffer Sarısözen
841	Pınara Varmadınmı	Şanlıurfa	Cemil Cankat	Muzaffer Sarısözen
886	Sabahın Yar Seher Vaktinde	Denizli/Acıpayam	Ali Aran	Yücel Paşmakçı
923	Bulutlar Oynar Oynaşır	Artvin	Hasan Çıtak	Muzaffer Sarısözen
924	Sana Öğreteyim Dağdan Aşmayı	Kastamonu	Aşık Mümin Meydani	Muzaffer Sarısözen
1029	Felek Şad-Olacak Günün Görmedim	Amasya/Merzifon	Aşık Musa Aslan	Muzaffer Sarısözen
1057	Kaleden İndim İnış	Sivas	Bekir Erbaş	Durmuş Yazıcıoğlu
1072	Gökteki Yıldızın Üçü Terazi	Nevşehir	Avanos’lu Selâhaddin	Muzaffer Sarısözen
1074	Geydirmişler Boylu Boylu Sevayi	Konya	Bahaddin Özsoy	Muzaffer Sarısözen
Rep No	Eser Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen
1099	Her Sabah Her Seher	Ankara	Mucip Arcuman	Muzaffer Sarısözen
1112	Mendilimin Yeşili	İstanbul	-	Muzaffer Sarısözen
1128	Zandalya Getirin	Antalya/Akseki	Ali Çatlı-Mehmet Pantır	Durmuş Yazıcıoğlu
1158	İlgit İlgit Esen Seher Yelleri	İzmir	Rıza Yetişen	Muzaffer Sarısözen
1172	Kahpe Felek Şaşırtı Yolumu	Sivas/Divrik	Nuri Üstünses	Muzaffer Sarısözen
1202	Her Sabah Her Sabah	Tokat	Aşık Veli Aydın	Muzaffer Sarısözen
1353	Arpalar Orak Oldu	Bayburt	Abdullah Kayserilioğlu	Ahmet Yamacı
1388	Ben Feleği Gördüm	Bayburt	Remzi Çayıldak	Ahmet Yamacı
1460	Kırat (semah)	Sivas/Divrik	Ali Kızıltuğ	İst.Rad. THM Şb. Md.
1478	Divana (meftuni'den)	Malatya	İbrahim Memo Temiz	TRT
1485	Keklik Olsam	Yozgat/Boğazlıyan	Ali Can	Soner Özbilen
1516	Gara Camışları Vurdum Bayıra	Erzurum	Muharrem Karakuş	Muharrem Karakuş
1522	Çığırışır Bülbüller Gelmiyor Bağban	Sivas/Şarkışla	Ahmet Ağırbaş	Ramazan Şenses
1583	Gidin Deyin O Serçeye	Erzincan	Hıdır Ersoy	Ahmet Yamacı
1594	Gel Gönül Gidelim Aşk Ellerine	Sivas/ Kangal	Müslüm Sümbül	Trt Arşivi
1615	Hanaylar Yaptırdım	Kıbrıs	Refia Berkalp	Nida Tüfekçi
1643	Oğlan Yağlıgın Hanı	Kerkük	Abdülvahit Küzecioglu	Mehmet Özbek
1683	Gine Yeşillenir Bor'un Bağları	Konya	Konya Ekibi	Plaktan Yazıldı
1726	Kara Köprü Narlıktır	Şanlıurfa	Mustafa Savaş-Emin Tahtasız	Mehmet Özbek
1752	Kahpe Felek Sana Nettiim Neyledim	Sivas/Divrik	Bekir Tektaş	Osman Özdenkçi
1757	Al Yeşil Dökün Anneler	Şanlıurfa	Bedirhan Kırmızı	Ahmet Yamacı
1824	Garmı Yağmış Yüce Dağlar Başına	Kırşehir	Neşet Ertaş	İst. Rad. Thm. Şb.
1847	Gel Ey Gönül Mülk Edinme Bu Dehri	Malatya	İbrahim Emici	TRT Ankara Rad. THM
1850	Kaleden İnışmolar	Gaziantep	Selahattin Sarıkaya/Ayşe Şan	Yücel Paşmakçı
1874	Haydın Gözelim	Afyon	Fatma ve Havva Türkan	Devlet Konservatuvarı
1875	Gidiyom Deme Bana	Amasya	Hüseyin Kılıç	Devlet Konservatuvarı
2174	Arpa Orağa Geldi	Diyarbakır	Celal Güzelses	Plaktan Yazıldı
2182	Dağlar Dağımdır Benim	Diyarbakır	Celal Güzelses	Plaktan Yazıldı
2183	Bize Gam Yutturdu Devran-ı Felek	Kayseri	Mustafa Gökdağ	Ahmet Yamacı

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 61 Mayıs - Haziran 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

2331	Pencereden Bir Daş Geldi	Elazığ	Ali Oğuz/Mehmet Aka	Ankara Devl.Kons.
2332	Sallana Sallana Gelir Geçersin	Kars	İsmail Başaran	Neriman Tüfekçi
2343	Şirin Nar Dane Dane	Gaziantep	Yöre Ekibi	Nida Tüfekçi
2377	Halaylım	Malatya	Selahattin Alpay	Selahattin Alpay
2394	Aşamadım Bergamanın Belinden	Afyon	Yusuf Yorulmaz	Ankara Devl.Kons.
2438	Zalım Felek Değirmenin Döndü Mü	Nevşehir/Avanos	Avanos'lu Selahattin	Ahmet Gazi Ayhan
2443	Akşam Oldu Yakamadım Gazımı	Ege	Ahmet Şenses	Durmuş Yazıcıoğlu-Kazım Alkan
2498	Erisin Dağların Karı Erisin	Ankara	Hüseyin Dülgerhan	Hüseyin Dülgerhan
2524	Sennen Ayrı Bu Dünyayı Neylerem	Kars	Süleyman Karabaç	Mehmet Özbek
2576	Hüseyinik'ten Çıktım Şehir Yoluna	Elazığ	Hafız Osman Öge	Mehmet Özbek
2626	Deymen Tepesinde Çaldığım Sazlar	Bolu	Metin Taşkonak/Öznur Varol	Sabri Uysal
2629	Kurban Olam Gözlerinin Mestine	Şanlıurfa	Mehmet Özbek	Mehmet Özbek
2684	Gönül Ne Beklersin Viran Köşkünde	Erzincan	İpek Bayrak	Süleyman Yıldız
2695	Bu Dünyada Muradıma	Erzurum	Ali Atıcı	Mehmet Özbek
2769	Bir Oda Yaptırdım	Trabzon	Şevki Bilgin	Devlet Konservatuarı
2771	Bülbül Bağa Girip	Erzurum	Raci Alkır	Ateş Köyoğlu
2774	Geçti Gitti Vatanına Yurduna	-	Aşık İsmail Daimi	Ali Rıza Gündoğdu
2778	Keleşim Yana Gider	Van	Fevzi Leventoğlu-Tosun Özister- Zeki Özister	Mehmet Özbek
2783	Ötüyor Bülbüller	Trabzon	Şevki Bilgin	Ankara Devlet Kons.
2840	Şu Yalan Dünyaya Geldim Geleli	Tunceli	Süleyman Yıldız	Süleyman Yıldız
2869	Ateşim Yanmadan	Antakya	Sidika Şerbetçi	Ankara Devlet Kons.
2972	Tiren Geldi Mormana'ya Dayandı	Sivas/Divrik	Haydar Doğan	Mustafa Özgül
3039	Belen Tepesinde	Bolu/Göynük	Faruk Ölmez-İsmail Ölmez	Nida Tüfekçi
3071	Beyaz Gül Kırmızı Gül	Kerkük	Abdülvahap Sait	Mehmet Özbek
3074	Gam Yüküne Tüccar Oldum Satarım	Şanlıurfa	Aşık Sefayi	Mehmet Özbek
3097	Bülbül Tek Uyandım Bir Seher Nagâh	Erzurum	Naim Göller	Suat Işıklı
3126	Kuko Daldan Aşağı	Trabzon	Oykan Keleş	Volkan Konak
3149	Kalk Gidelim Dağlara	Bolu	Emin Aldemir	Emin Aldemir
3156	Merdiven Altında Tavuk Gıdıklar	Isparta	Kalaycı Ali Efe (Bilener)	Ali Canlı
3189	Hazan İle Geçti Şu Benim Ömrüm	Sivas	Hamza Başyurt	Can Etili
3239	Çiçek Dağı Derler	Orta Anadolu	O. Şevki Çiçekdağ	Muzaffer Sarısözen
3333	Gelsin Deyi Arzulamış Yar Beni	Kars	Mehmet Orhan	Zeki Çiçek
3411	Un Elerler Eleğinen	Erzurum	Ağa Keskin	Muammer Özkavcı
Rep No	Eser Adı	Yöresi	Kaynak Kişi	Derleyen
3578	Gurbet Ellerde Oldum Yaralı	Kerkük	Abdülvahit Kuzecioğlu	İstanbul Rad. Thm. Müd
3579	Yörü Çoban Yörü Var Git	Kastamonu	İhsan Ozanoğlu	Milas Folklor Araş. Der.
3583	Gurbet Elde Bir Hal Geldi Başıma	Erzincan	Ali Haydar Çiçek	Ali Ekber Çiçek
3592	Bodrum'lular Erken Biçer Ekini	Muğla	Yöre Ekibi	Nazmi Yükselen
3654	Bir Sen Kaldın Felek	Kahramanmaraş	Vahap Koç	Kemal Karasüleymanoğlu
3665	Körpe İken Kırdın Felek Dalimi	Kahramanmaraş	-	Yıldırım Çınar
3719	Küpkıran Buz Bağladı	Ağrı/Eleşkirt	Gülşehar Parlak	Erol Parlak
3731	Dağlar Dağladı Beni	Kırşehir	Neşet Ertaş	İst. Rd. THM Şb.Md.
3767	Çatalçama Kurşun Attım Geçmedi	Samsun/Ladik	Sadık Güvendi	Ankara Devl.Kons.
3814	Atım Yokki Bineyim	Sivas	Vahap Şentürk Ahmet Turan Şentürk	Orhangazi Yılmaz
3826	Gönül Arzumanım Sensin Ezelden	Ankara/Çubuk	Burhan Gökalp	Burhan Gökalp
3907	Türkmen Kızı	Sivas	Muzaffer Sarısözen	Muzaffer Sarısözen
3928	Âhırında Bı Dert Beni Öldürür	Doğu Anadolu	Turan Engün/ Ali Varlı	Yücel Paşmakçı
3943	Bu Dağlar Kömürdendir	Kars-Hanak	Tekin Büyükkaya	Yücel Paşmakçı
4030	Bardağı Koydum Tereğe	Erzurum	Yöre Ekibi	Talip Özkan
4051	Kömür Gözlüm Ateşine Düşeli	Erzurum	Aşık Yaşar Reyhani	Talip Özkan
4088	Ben Mi Dedim Sana Güzel Olasın	Rümelî-Üsküp		Mustafa Ramiz
4129	Sabahtan Esti De Bir Kanlı Sazak	Erzincan	Mustafa Kul	Mustafa Kul
4142	Sen Tabipsin Saramazsın Yaramı	Sivas	Muhlis Akarsu	Can Etili
4181	Dinleyin Kardeşler Benim Sözüümü	Rumeli	Mustafa Çetin-İlhan Demiralay-Mustafa Koç- Hasan Kaçar	Hüseyin Yaltrık
4220	Asker Oldum Giydim Yelek	Adana	Sebahattin Sarıkaya	Halil Atılğan

4250	Bu Gün Benim Efkârım Var	Amasya	Aşık Özlemi	Sabahat Akkiraz
4317	Ereğli'den Çıktı Sökün Eyledi	Niğde	Ali Ercan	Trt Müzik Dai.Başk.
4330	Fadimem De Has Bahçenin Yolları	Manisa	Hüseyin Kardeş Yiğit	Ank. Devl. Kons.
4426	Ferhat Gibi Dağ Deldim Su Getirdim	Hatay-Antakya	Sıdka Şerbetçi	Ank. Devl. Kons.
4439	Sabahtan Uğradım Ben Bir Figana	Erzincan	Ali Ekber Çiçek	Süleyman Yıldız
4536	Kaleden İnış M'olur	Yozgat/Sorgun	Nuri Bekdaş	Ank. Devl. Kons.
4546	Kangallının Kayası	Kırşehir/Mucur	Mustafa Cengiz-Murat Akyürek	Ank. Devl. Kons.
4552	Bir Oda Yaptırdım Yüceden Yüce	Erzincan	Şerif Tanındı	Fahri Taş

(TRT, 2000).

TRT repertuarında toplam 4989 türkü olmasına rağmen, 4616 türkü taranmış olup geri kalan 373 türkü ise yeni derlemeler neticesinde henüz yayımlanmamış olması nedeniyle 4616 repertuar içerisinde 117 adet felek kelimesi geçen türkü tespit edilmiştir.

Tablo 2. Felek Kelimesi Geçen Türkülerin TRT THM Repertuarı İçerisindeki Oran Tablosu

	f	%
Felek Kelimesi Geçen Türküler	117	2.53
Diğer Türküler	4499	97.47
Toplam	4616	100

Tablo 2.'deki veriler incelendiğinde, TRT THM repertuarının % 2.53'ünü felek kelimesi geçen türküler % 97.47 sini ise diğer türkülerin oluşturduğu görülmektedir. Felek kelimesi geçen türkülerin bölgelere göre dağılımına bakıldığında;

Tablo 3. Felek Kelimesi Geçen Türkülerin Bölgelere Göre Dağılım Tablosu

Bölgeler	f	%
İç Anadolu	33	28.20
Doğu Anadolu	28	23.80
Karadeniz	18	15.30
Güney Doğu Anadolu	11	9.35
Akdeniz	9	7.65
Ege	8	6.80
Marmara	6	5.50
Kerkük	3	2.55
Bilinmiyor	1	0.85
TOPLAM	117	100

Tablo 3.'deki veriler incelendiğinde, Türk halk müziğinde *Felek* kavramı geçen 117 türküden (33 türkü ile) % 28.20 oranla en fazla İç Anadolu bölgesinde, ardından sırasıyla (28 türkü ile) Doğu Anadolu % 23.80, (18 türkü ile) Karadeniz % 15.30, (11 türkü ile) Güney Doğu Anadolu % 9.35, (9 türkü ile) Akdeniz % 7.65, (8 türkü ile) Ege % 6.80, (6 türkü ile) Marmara % 5.50, (3 türkü ile) Kerkük % 2.55 ve bir de yöresi bilinmeyen (1 türkü ile) % 0.85 oranında türkünün olduğu tespit edilmiştir.

Felek kavramının geçtiği türkülerin içerikleri incelendiğinde, genel olarak kader kavramından söz edildiği söylenebilir. Halk, yaşadığı acılar, zorluklar, çaresizlikler karşısında feleğe sitem ya da şikâyetini bildirmiştir. Bu sitemde felek kavramına ilişkin kişileştirme

yapıldığı *yuvamı yıktın felek, felek ağı kattı aşıma, kahpe felek, zalim felek* gibi aşağıda sözlerine yer verilen türkülerde görüldüğü üzere anlaşılmaktadır.

Repertuar No: 2182

Dağlar dağımdır benim
Gam ortağımdır benim
Ağlatma *zalim felek*
Yaman çağımdır benim

Repertuar No: 2840

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Tas tas içtim ağuları sağ iken
Kahpe *felek* vermez benim muradım
Viran koydu mor sümbüllü baş iken

Repertuar No: 2332

Bülbül ne gezersin bizim bu bağda
Bil ki bu dağ bizim güzellerin bağıdır
Zahmet çekip yuva yapma bu bağda
Felek vurur yurdun yuvan dağıdır

Repertuar No: 4129

Sabahtan esti de bir kanlı sazак
Felek bize kurmuş kötü bir tuzak
Bilmem derdimizi kimlere yazak
Dağlar bana geri verin gardaşım

Türkülerin içerikleri incelendiğinde felek kavramının en fazla kader anlamında, iki türküde sema/gökyüzü anlamında yine birkaç türküde ise, feleğin Azrail anlamında kullanıldığı tespit edilmiştir. Felek kavramının, *Gökyüzü, Azrail ve Kader* anlamlarında kullanımları aşağıda yer alan türkü sözleriyle örneklendirilmiştir.

Gökyüzü (Sema)Anlamında Kullanımı

Repertuar No: 923

Bulutlar oynar oynasır *felekte*
Gözüm kaldı hublar şahı melekte
Bir eli elimde biri dilekte
İçki kurmuş otağında sakinin

Azrail Anlamında Kullanımı

Repertuar No: 3943

Bu dağlar kömürdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir guşu var
Pençesi demirdendir

Kader Anlamında Kullanımı

Repertuar No: 1643

Oğlanam adım zeynel
Gör *felek* bize neyler
Kimine yâr veripti
Kimini yârdan eyler

Türkülerde *feleğin çarkı* veya *çarkıfelek* şeklinde ifadeler de rastlanmaktadır. *Çark-ı felek* sözünün gökyüzü, sema, ars□ manaları yanında mecazi olarak talih ve baht manasında da kullanıldığı aşağıda örnek verilen eserlerde görülmektedir.

Repertuar No: 1478

Feleğin çarkı kırılısın
Menzil almasın yorulsun
İsterse bana darılısın
Küser divana divana

Ele çirkin bana huri melektir
Bir güzelden yadigârdır bu sevda

Repertuar No: 4088

Aşk dediğim bir ateşten gömlektir
Başımızda dönen *çark-ı felek* tir

Türkü yakmak deyiminde olduğu gibi acılarını sade ve samimi bir dille aktaran, içini döken ve yaşadıkları karşısındaki çaresizliğini feleğe mâl etmiş olan Anadolu insanı, bu türkülerle içini ferahlatmaya çalışmış, sorunlarını, dertlerini hep feleğe yansıtmıştır. Halk kültüründe felek kavramını halkın dertlerinin atfedildiği anlam ve öneme sahip metaforlar* içerisinde değerlendirmek mümkündür.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada türkülerde felek kavramının hangi sıklıkta ve hangi anlamlarda ele alındığı görüşünden yola çıkılarak incelemeler yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda; TRT repertuarında toplam 4989 türkü olmasına rağmen, 4616 türkü taranmış olup geri kalan 373 türkü ise yeni derlemeler neticesinde henüz yayımlanmamış olması nedeniyle 4616 repertuar içerisinde 117 adet felek kelimesi geçen türkü tespit edilmiştir. Bu veriler incelendiğinde, TRT THM repertuarının % 2.53'ünü felek kelimesi geçen türküler % 97.47 sini ise diğer türkülerin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Felek kelimesi geçen türkülerin bölgelere göre dağılımına bakıldığında; Türk halk müziğinde “Felek” kavramı geçen 117 türküden 33 türkü ile % 28.20 oranla en fazla İç Anadolu bölgesinde, ardından sırasıyla Doğu Anadolu % 23.80, Karadeniz % 15.30, Güney Doğu Anadolu % 9.35, Akdeniz % 7.65, Ege % 6.80, Marmara % 5.50, Kerkük % 2.55 ve bir de yöresi bilinmeyen % 0.85 oranında türkünün olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak halkın kültürel zenginliklerinin kaynağı türküler; içerisinde felsefi, sosyolojik ve dinsel anlamlar barındırmaktadır. İnsanın çaresizliği karşısında doğrudan Allah'a ve kadere isyan yerine bu acılardan sorumlu tutulan felek, halkın değiştiremediği yazgısına karşı üstü kapalı bir sitemdir. Halkın kültüründeki bu ince düşünce de bize felek gibi metaforların belirli amaçlarla da kullanılabileceği hakkında fikir vermektedir. Türkülerin her birinde derin felsefi düşünceler yer almaktadır. Çalışmamızın sınırlılığı bakımından sadece halkın feleğe hangi değerleri yüklediği veya neden felek kelimesinin kullandığına ilişkin bu çalışmada her bir türküyü ayrı ayrı ele almak mümkün olamamıştır. Bu felsefi derinliğe sahip her bir türkü belki de yapılacak ayrıntılı çalışmalarla incelenebilir. Âşık Veysel gibi nice ozanlarımızın, nice türkü yakıcılarımızın yaşadıklarının altında gizledikleri ince mesajlar araştırıldıkça halkın kültürünün zenginlikleri de anlaşılmaya fırsat bulacaktır.

KAYNAKÇA

Aydiner Uygun, M. (2015). “Öğretmen Adaylarının Geleneksel Müzik Türlerine İlişkin Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi”, *Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi / Sayı 1, Cilt 1. s. 59-76.*

Büyükyıldız, H. Z. (2009). *Türk Halk Müziği-Ulusal Türk Müziği*, İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.

Coşkun, M. (2007). “Tevriye ve Çesitleri Üzerine Düşünceler”, *Turkish Studies,International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,Volume*

* Metafor: bir kavram, olgu, durum, olay, nesne ya da varlıkla ilgili düşüncelerin başka bir kavram, olgu, durum, olay, nesne ya da varlıkla benzerlik kurularak açıklanmasıdır (Aydiner Uygun, 2015: 60).

2/4, s. 248-261.

Çınar, B. (2009). “Seyh Gâlib’in Hüsn ü Ask Mesnevisinde Felekler”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 39, Erzurum: Prof. Dr. Hüseyin AYAN Özel Sayısı*.

Duman, M. A. (2014) *Sans Tanrıçası Fortuna'nın Tekerlegi ile “Kader” İnancının Bir unsuru Olarak “Çark-ı Felek” Metaforu Arasındaki Münasebet*, Özne, 21. Kitap, Felsefi Bir Sorun Olarak İnanma, s.163-192.

Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Hoşsu, M. (1997). *Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı*. İzmir: Kombassan A.Ş.

Karaköse, S. (2012). “Kozmik Âlemde Nef’î’nin Seyri”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 12, s. 29-48*.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar- İlkeler- Teknikler*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kurnaz, C. (1993) *T.D.V. (Türkiye Diyanet Vakfı) İslam Ansiklopedisi içinde, “Çarh (Çark)” maddesi, (C. 8, s. 229)* İstanbul: T.D.V. İslam Araştırmaları Merkezi.

Kurnaz, C. (1995) *T.D.V İslam Ansiklopedisi içinde, “Felek” maddesi, (C. 12, s. 306-307)* İstanbul: T.D.V. İslam Araştırmaları Merkezi.

Sözer, V. (2012). *Müzik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Şimşek, E. (2009). “Yakınma / Yakarışlar Dünyasında Felek ve Türk Halk Edebiyatına Yansımaları”, *Millî Folklor Dergisi*, Ankara: Yıl. 21, Sayı 84.

TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) (2000). *Türk Halk Müziği Repertuarı*, Ankara: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Müzik Dairesi Yayınları, No: 99

TRT (2006:a). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi I*, Ankara: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Müzik Dairesi Yayınları, 2. Baskı, No: 98.

TRT (2006:b). *Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi II*, Ankara: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Müzik Dairesi Yayınları, 2. Baskı, No: 98.

Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü, Tanım- Tasnif- İnceleme- Metin*, Ankara; Akçağ Yayınları

İnternet Kaynağı

http://www.trtmuzikdaresibaskanligi.com/5099/BASKANLIGIMIZ/Turk_Halk_Muzigi_Mudurlugu (Erişim Tarihi: 03.05.2016)

EKLER

Repertuar No: 10

Devrent deresine çıvgınlar esti
Elimi kolumu poyrazlar kesti
Feleğin bizlere böyle mi kasti

Repertuar No: 226

Bülbülleri hâr ağlatır
Âşıkları yâr ağlatır
Ben **feleğe** neylemişim
Beni her bahar ağlatır

Repertuar No: 241

Asılı yelek yüzü
Ayırdı **felek** bizi
Ayıranlar sürünsün
Kavuştur mevlâm bizi

Repertuar No: 259

Beni şâdetmedi bu çarkı **felek**
Bir onulmaz derdi giriftar eyledi

Repertuar No: 365

Bülbüller düğün eyler
Bilmemki ne gün eyler
Ben **feleğe** neyledim
Bana bildiğin eyler

Repertuar No: 378

Öfkelenmiş kambur **felek** bülbüle
Pecmurdelik vermiş güle sünbüle
Düşürmüş gülşene büyük gulgule
Sanki bu alemleri vay vay sitemkâr almış

Repertuar No: 382

Koyun kuzu yayılır
Yaylanın beleninden
Nedir bu çektiklerim
Şu **feleğin** elinden

Repertuar No: 387

Ne sevimli çiçeksin
Bardağa koysam seni
Fincana koysam seni
İkbalim yok Nazmiye
Felek ağlattı beni

Repertuar No: 443

Felek birgün cana kıyar
Bizi kabdan kaba koyar
Kimi atlas libas giyer
Yardan bize aba düştü

Repertuar No: 546

Kapılar gümüş firende
Dumanım direk direkde
El yarine kavuşmuşda
Darısı bize **felekde**

Repertuar No: 548

Ah **felek** çenberini be ağalar deldimde
geçtim
Aşkın dolusunu ağalar kaldırdım da içtim
Aman ağalar kaldırdım içtim
Kelleyi torbaya be ağalar koydum da
geçtim

Repertuar No: 562

Dağlar dağladı beni leyli leyli leyli leyli
Dumanlı dağlar gören ağladı beni
Ah duman dağlar yol ver geçeyim
Ben **feleğe** neyledim leyli leyli leyli leyli
Dumanlı dağlar çapraz bağladı beni
Ah duman dağlar yol ver geçeyim

Repertuar No: 563

Duman aldı yollarımı
Felek kırdı kollarımı
Tara zülfün tellerini
Sar boynuma kollarını

Repertuar No: 609

Mendilim benek benek
Ortasında kelebek
Yazı beraber geçirdik
Kışın ayırdı **felek**

Repertuar No: 613

Mihrican mı deydi gülün mü soldu
Gel ağlama garip bülbül ağlama
Felek baştan başa kimi güldürdü
Gel ağlama garip bülbül ağlama

Şakı benim şeyda bülbülüm çakı
Bu dünya kimseye kalırmı bâki

Sanada mı deydi **feleğin** oku
Gel ağlama garip bülbül ağlama

Repertuar No: 679

Bülbüleri har ağlatır
Aşıkları yar ağlatır
Ben **feleğe** neylemişim
Beni her bahar ağlatır

Repertuar No: 710

Feyzî çeşmim yaşı duretti yetiş
Gamlıyım **felekden** yedim hazarnuş
Bir daha göreyim durma gel, yetiş
Çıkmada bu canım amman ha amman

Repertuar No: 826

Âşık derki hala böyle
Gideriz biz yola böyle
Felek bildiğini işler
Hemen yüz yıl talabeyle

Repertuar No: 841

Güne düştüm
Gölgeden güne düştüm
Felek muradın olsun
Dediğin güne düştüm
Ah, dediğin güne düştüm

Repertuar No: 886

Sabahın, sabahın yar yar seher vaktında
Öter bülbül öter yar yar, güle getirir
Bakmazmısın şu **feleğin** ettiği işe
Cevriyi cefayı yar yar, güle getirir

Repertuar No: 923

Bulutlar oynar oynaşır **felekte**
Gözüm kaldı hublar şahı melekte
Bir eli elimde biri dilekde
İçki kurmuş otağında sakinin

Repertuar No: 924

Ellerin beğenip almadığını
Getirdin üstüme mal ettin **felek**

Repertuar No: 1029

Felek şadolacak günün görmedim
Garip gönlüm bir efkâra düşürdün
El uzadıp gonca gülün dermedim
Bülbül gibi intizara düşürdün

Akıl ermez şu **feleğin** işine
Doyulurmu cümbüşüne cuşuna
Ahırında ahu kattı aşım
Eyuba dert verip yara düşürdün

Repertuar No: 1057

Kalenin burcumuyum
Dil bilmez Gürcümüyüm
Felek evin yıkıla
Ben çirkin harcımıyım

Repertuar No: 1072

Gökteki yıldızın üçü terazi
Poyrazları gördü geçti birazı
Bu **feleğin** bizeymiş garazı
Felek beni taşa çaldı neyleyim

Gökteki yıldızı fener mi sandın
Sevip ayrılmayı hüner mi sandın
Beni bu sevdadan döner mi sandın
Felek beni taşa çaldı neyleyim

Bir çorap başladım başlı başına
Felek ağu katdı tatlı aşım
Yedi sene düştüm yarin peşine
Felek beni taşa çaldı neyleyim

Repertuar No: 1074

Geydirmişler finodafesi başına
Ağlayı ağlayı geldi karşıma
Gaddar **felek** ne çok düştü peşime

Repertuar No: 1099

Bende bildim şimdi onmadığımı
Daha çilelerim dolmadığını
Ellerin beğenip almadığını
Getirdin başıma taç etdin **felek**

Repertuar No: 1112

Mendilim benek benek aman aman
Ortası çarkı**felek**
Yazı beraber geçirdik
Kışın ayırdı **felek**

Repertuar No: 1128

Zandalya getirin gelin otursun
Çığrın gızın anasını eksiğini görsün
Bitmeyen işleri **felek** bitirsin

Repertuar No: 1158

Irmakta uğradım babam dolap zarına
Seyreyledim erenlerin varına durnam
Erişilmez şu **feleğin** sırrına durnam
Ezelden büküktür bizim belimiz durnam

Repertuar No: 1172

Kahpe **felek** şaşırtırdı yolumu
Tiren kesdi ayağımı elimi
Kimseler görmedi böyle zulumu

Repertuar No: 1202

Gitmez oldu yare giden yollarım
Felek kırdı kalkmıyorki kollarım
Bir gün olup sussa bile dillerim
Söyler söyler yarin adın çağırır

Repertuar No: 1353

Pencerede tül perde
Bülbül ötmez her yerde
Felek bizi ayırdı da her birimiz bir yerde

Repertuar No: 1388

Ben **feleği** gördüm taştan inerken
Gırlıdı ganadım celvan ederken pervan
dönerken

Neynim **felek** neynim ben sana neynim
Gırlıdı ganadım celvan ederken pervan
dönerken

Repertuar No: 1460

Şu gurbeti icad eden onmasın
Ay doğsun üstüne (ömrüm) güneş
doğmasın
Vursun **felek** sillesini kalkmasın
Hele nenni nenni de nenni dur nenni

Gönül gamlı fendli dünyanın hali
Göster yollarımı Bektaşî Veli

Felek nenni nenni nenni dost nenni
Demedimmi fani dünya bâki olmaz

Eğer yolcuyusan yollarda durma
Felek döndüyse yaptığına aldanma
Kim gülmüş dünyada kaygı duysun **feleğe**
Çok yansın ağlasın hem candan dilber

Repertuar No: 1478

Minnet etmem ben **feleğe**

Aşıkım ben bir meleğe
Hiç oldum girdim eleğe
Süzer divana divana

Feleğin çarkı kırılınsın

Menzil almasın yorulsun
İsterse bana darılınsın
Küser divana divana

Repertuar No: 1485

Gökteki yıldızın üçü terazi
Bulutlara karışıyor birazı
Bu **feleğin** bize imiş garazı
Felek beni daşa çalmış neyleyim

Gökteki yıldızı fenermi sandın
Sevip ayrılmayı hünermi sandın
Beni bu sevdadan dönermi sandın
Felek kırdı kanadımı kolumu

Repertuar No: 1516

Bir oda yaptırdım döşedemedim ben nedim
Üç günlük ömrümü beş edemedim ben
nedim
Kahpe **felek** ile baş edemedim ben nedim
Bu gara bahtıma küsmüş giderem giderem

Repertuar No: 1522

Yüzbin mihnet çektim bir daha gerek
Hayli ömür ister (yâr yâr) bir daha gerek
Yâri elden aldı o kanlı **felek**
Aktı gözüm yaşı (yâr yâr) sel oldu gitti

Repertuar No: 1583

Gidin deyin o leyleğe
Konmasın bizim evleğe
Konarsa bizim evleğe
Şikat ederim **feleğe**

Repertuar No: 1594

Mevli dünya kılıp olma bednam
Kim aldı **felekten** muradına kam
Ölüm var mı yok mu ahırî encam
Vakit geçirmeye virane yeter

Repertuar No: 1615

Hanaylar yaptırdım döşedemedim
Çifte kumruları eş edemedim

Zalım **felek** ile baş edemedim
Konma bülbül konma çeşme başına
Bu gençlikte neler geldi başıma

Repertuar No: 1643

Oğlanam adım zeynel
Gör **felek** bize neyleyler
Kimine yâr veripti
Kimini yârdan eyler

Repertuar No: 1683

Aksine dönderdi annem annem
Devranı **felek** yar yar aman
Hebalara gitti aman aman
Çektiğim emek

Repertuar No: 1726

Kala altı mağara le
İpek sardım darağa le
Ben dedim yakın olsun le
Felek saldı ırağa le

Repertuar No: 1752

Kahpe **felek** sana nettim neyledim
Attın gurbetele parelerimi
Akıbeti beni sılamdan ettin
Kestin mümkünümü çarelerimi

Repertuar No: 1757

Al yeşil dökün anneler mezar taşıma
Gelen ağlar giden ağlar ah bu genç yaşıma
Bu ne felaketdi geldi başıma
Rahmetmiyor zalim **felek** kanlı yaşıma

Repertuar No: 1824

Vurdu **felek** gırdı gollarımı dalımdan
Nerelere gidem arzedeyim halımdan

Repertuar No: 1847

Bu **felek** oncasın eyledi berbat
Hiç gelip geçenden almadım irşat
Neyidi cihana gelmekte murat
Esiri der lamekana dönersin

Repertuar No: 1850

Felek gözün kör olsun salney salney
sallan gel

Ben çirkin harcımıyam gelin güzel allı beli
meli şallı
Topuğu hal hallı yar sevdim

Repertuar No: 1874

Haydin gözelim ata vurdum bir deynek
Haydin kibarım gerdanı benek benek
Haydide gözelim gerdanı benek benek
Haydin gözelim yazın beraber idik
Haydin kibarım kışın ayırdı **felek**
Haydide gözelim kışın ayırdı **felek**

Repertuar No: 1875

Erzurum Van dolaştı da
Bülbül dala dolaştı
Murad alacak sırada
Gahbe **felek** ulaştı

Repertuar No: 2174

Bahçemiz beş ağaçtan
Sevdamız taştı baştan
Felek fırsat verirse
Başlarınız yine baştan

Repertuar No: 2182

Dağlar dağımdır benim
Gan ortağımdır benim
Ağlatma zalim **felek**
Yaman çağımdır benim

Repertuar No: 2183

Bize gam yutturdu devran-ı **felek**
Amanın gel bidanem
Hep boşlara gitti çektiğim emek
Aman ah aman aman

Repertuar No: 2331

Evlerinin önü kavak
Mamoş gezer kara kalpak
Körolası zalim **felek**
Koymadı ki murad alak
Di kalk mamoş di kalk di kalk
Başımıza yığıldı halk

Repertuar No: 2332

Bülbül ne gezersin bizim bu bağda
Bil ki bu dağ bizim güzellerin bağdır
Zahmet çekip yuva yapma bu bağda
Felek vurur yurdun yuvan dağdır

Repertuar No: 2343

Şirin nar dane dane
Gel güzel döne döne
Gül olup koklamadım
Felek ayırdı gene

Repertuar No: 2377

Tarlaya attım kürek
Gine ah çekti yürek
Bilmezdin tanımazdım
Anlıma yazdı **felek**

Repertuar No: 2394

Üç senemiz otuz altı ay olur aman Allah
Albaşımдан amanı beyler
Geline onbeşinde zindan etme
Felek amman dünyamı aman Allah

Repertuar No: 2438

Zalım **felek** değirmenin döndü mü
Bağın bahçen sular ile doldu mu
Ben yaparım sen yıkarsın bendimi
Döne döne nöbet bize geldi mi beyler

Repertuar No: 2443

Evlerinin onu mermerden direk
Yarımın giydiği sırmalı yelek
Çok yalvardım bana gülmedi **felek**

Repertuar No: 2498

Yazı yazdım oltan pınar başına
Neler geldi şu gençlikte başına Eminem
başına
Felek zehir kattı tatlı aşıma
İfadende doğru söyle Eminem yandım
Eminem
Mahkemede kurtar beni Eminem yandım
Eminem

Repertuar No: 2524

Felek beni koydu gönlü yaralı
Kesildi kısmetim düştüm aralı
Lacın vurmuş turna gibi yaralı
Bölenmişem kızıl kana sevdiğim

Repertuar No: 2576

Yazık oldu yazık şu genç ömrüme

Bilmem şu **feleğin** bana kastı ne

Repertuar No: 2626

Olmaz olsun anam başım dumanlı
Felek hancer vurmuş sinem yaralı

Repertuar No: 2629

Bülbül idim **felek** dilim lâl etti
Kadir mevlam bir kötüye kul etti
Benim ahım çoklarını küle etti
Yaklaşmayın ataşıma yanarsız

Repertuar No: 2684

Gönül ne beklersin viran köşkünde
Geçti süleymanlık ne hayaldasin
Bir gün **felek** vurur tarimar eder
Geçer güzelliğin ne hayaldasin

Gelirken uğradım giderken baştan
Didelerim doldu kan ile yaştan
Bizi ayırdılar kavim kaardaştan
Ayıran **felektir** ne hayaldasin

Repertuar No: 2695

Sular akar argın argın
Felek kurmuş böyle çarkın
Bu dünyada evim barkım
Vardır diyen yalan söyler

Repertuar No: 2769

Bir oda yaptırdım döşedemedim
İçinde bir çocuk yaşadamadım
Kahbe **felek** ile baş edemedim
Hani benim memleketim elim yar

Repertuar No: 2771

Öfkelenmiş kambur **felek** bülbüle
Pejmürdelik vermiş güle bülbüle
Hadi leyli leyli leydim
Efendim gel gel

Repertuar No: 2774

Benim gizli derdim asla bilinmez
Akar gözüm yaşı birden silinmez
Ayrılık derdime çare bulunmaz
Felek beni nazlı yardan ayırdı

Ara ver ara ver dağlar ara ver
Götür selâmım nazlı yara ver

Yaz gelir şenlenir yaylalar dağlar
Bülbülün meskeni bahçeli bağlar
Herkes muradına erdiği çağlar
Felek beni nazlı yardan ayırdı

Repertuar No: 2778

Keleşim yana gider
Döner de Van'a gider
Felek evin yıkılsın
Yolum virana gider

Repertuar No: 2783

Yüz bin mihnet çektim bir dahi gerek
Çok ömür ister ki, bir dahi görek
Har ettin içimi ey zalim **felek**
Aktı çeşmim yaşı sel aldı gitti

Repertuar No: 2840

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Tas tas içtim ağuları sağ iken
Kahpe **felek** vermez benim muradım
Viran koydu mor sümbüllü baş iken

Repertuar No: 2869

Aşkın kemendini daktı boynuma
Felek komaz gidem kendi yoluma
Giyin urbaların gel gir koluma
Kalmadı sabrı tahammül ağlarım her gün
Yarın hak divanında söylesem bir gün

Repertuar No: 2972

Tiren geldi Mormana'ya dayandı
Celeplerin al kanlara boyandı
Tiren beni kesti bekçi uyandı
Bir **felek** vurduda bir de sen vurdun

Hemi halım gitti hemide canım
Bekçi yok mu senin dinin imanın
Çeksen gırmızıyı göstersen ganım
Bir **felek** vurduda bir de sen gitme

Tamey gümenlidir (goyunludur) oğlan
olacak
Oğlan olup ne hayrını görecek
Bir dul garı ne davayı görecek
Bir **felek** vurduda bir de sen vurdun

Repertuar No: 3039

Belen tepesinde çalınan sazlar

Sazların sesine toplanan kızlar
O kızlara benim yüreğim sızlar
Gelmez olaydın annem başım da belalı
Felek hançer vurdu sinem yaralı

Repertuar No: 3071

Güller açmaz her yerde
Bülbül ötmaz her yerde
Felek ayırdı bizi
Her birimiz biryerde

Repertuar No: 3074

Gam yüküne tüccar oldum satarım
Felek vurdu doğrultamam bel ağlar
Dostlar çaldı kolum kırık dutamam
Ben ağlarım sazım ağlar tel ağlar

Oyulur yaralar günden gün azar
Ben yaparım **felek** bendimi bozar
Ne ellerim tutar ne kalem yazar
Derdim çoktur söyleyemem dil ağlar

Dil-huni gam çekme dolmadı çilen
Felek razı olmaz ben nasıl gülem
Has bahçeye düştü bir acı elem
Eser rüzgar, yaprak düşer dal ağlar

Repertuar No: 3097

Feleği sergeşte söylenirüm
Arşı muallada (emman) oynar tütünüm
Uçup tursitarım batıptır günüm
Ne çare eyleyim (emman) ben gülikare

Repertuar No: 3126

Kaleden düştü bi taş
Düşdida vurdi bana
Felek sana ne ettum
Senda eyledun bana

Repertuar No: 3149

Dağlar dağladı beni
Gören ağladı beni
Ayırdı zalim **felek**
Derde bağladı beni

Repertuar No: 3156

Saraylar yaptırdımda döşetemedim
A zalım **felek** senle başedemedim
Kız seni kendime de eşedemedim

Repertuar No: 3189

Hançeri **feleğin** ucu ciğerde
Durmadan kanyor yaramız serde
Gurbet ellerinde dutuldum derde
Gel tabib yaramı sar garip

Repertuar No: 3239

Engininde yavru şahin kışlamaz
Felek üsteledi peşim boşlamaz
Gönül kalesine gülle işlemez
Şahımey ömrüme

Repertuar No: 3333

Uçan kuşlan haber saldım götürmez
Felek hiç insanı güldürmez güldürmez
Ecel gelse müddetini bildirmez
Geçiyor ömrümden yaştır gelemem

Repertuar No: 3411*

Un elerler eleğinen
İşim döner (oy) **feleğinen**
Eşin kızlar mezarımı
Altın saplı (oy) küreğinen

Un elerler bakır teste

Felek benim (oy) derdim deşme
Kız oğlana gönül vermiş
Sevdadır (oy) dile düşme

Repertuar No: 3578

Kolumu bağladılar demire
Hiç kimsem yoktur meni kayıra
Korkum var **felek** bizi ayıra

Repertuar No: 3579

Yörü çoban yörü var git anam dertli çoban
işine
Felek ağu gattı benim datlı aşıma
Şu gençlikte neler geldi neler geçti başıma

Repertuar No: 3583

Abdal pir sultan'ım böyle buyurdu
Ayrılık donların biçti geydirdi
Ben ayrılmaz idim **felek** ayırdı

Ağlama gözlerim mevla kerimdir

Repertuar No: 3592

Bodrum'lular erken biçer ekini
Feleğe gurban mı gittin bodrum hakimi
Nasıl astın mefaret hanım kendi kendini
Altın makas gümüş bıçağıyle doradılar
tenini

Repertuar No: 3654

Bir sen kaldın **felek** bana gelecek
Bu gözyaşlarını kimler silecek
Dediler ki nazlı yarım gelecek

Felek güldürmedi benim yüzümü
Hem yarimi aldı hem de kuzumu
Kime anlatayım yürek sızımı

Repertuar No: 3665

Körpe iken kırdın **felek** dalımı
Akar gözlerimden yaş gelir gider
Dünyanın zevkinden çektim elimi
Mevsim hazan oldu kış gelir gider

Repertuar No: 3719

Küpkıranın suyuni
Bilemedim huyuni
Attı beni gurbete
Feleğin bir oyunu

Repertuar No: 3731

Dağlar dağladı beni
Gören ağladı beni
Ayırdı zalim **felek**
Derde bağladı beni

Repertuar No: 3767

Sabahınan galktım yarım uyurdu
Gaymak tabakları beni doyurdu
Çok cevreyledim amma **felek** ayırdı

Repertuar No: 3814

Fistan aldım paraya
At gitmiyor zaraya
İkimiz ayrılmazdık
Felek girdi araya

Repertuar No: 3826

Şu gözlerim seni görünce melek

* Bu türkü aynı zamanda **felek** adıyla Erzurum erkek barı olarak oynanmaktadır.

Didelerim ruşen eyledi **felek**
Gece gündüz haktan diledim dilek
Güzeller sultanı dost sen sefa geldin yar
sefa geldin

Repertuar No: 3907

Şinanay nay özlerinden
Öpsem ela gözlerinden
Felek bizi ayırdı
Tatlı şirin sözlerinden
Tatlı şirin sözlerinden

Repertuar No: 3928

Ben **feleğin** tatlı günün görmedim
Her zaman ağladım bir dem gülmedim
Aktı gitti gözyaşlarım silmedim
Silmeden usandım yaş yaş üstüne

Repertuar No: 3943

Bu dağlar kömürdendir
Geçen gün ömürdendir
Feleğin bir guşu var
Pençesi demirdendir

Repertuar No: 4030

Bardağı koydum tereğe
Emanet ettim **feleğe**
Gidin deyin kedi beğe
Keme kırdı bardağı

Repertuar No: 4051

Ezelden olmuşum gamlar düşkünü
Ben **feleğe** mihnet etmem müşkülü
Cânan ne beklersin elin köşkünü
Felek bir gün vurur (yar yar) ya berbâd
eyler

Repertuar No: 4088

Aşk dediğim bir ateşten gömlektir
Başımızda dönen çark-ı **felektir**
Ele çirkin bana huri melektir
Bir güzelden yadığardır bu sevda

Repertuar No: 4129

Sabahtan esti de bir kanlı sazak
Felek bize kurmuş kötü bir tuzak
Bilmem derdimizi kimlere yazak
Dağlar bana geri verin gardaşımı

Yandım gardaş yandım ben yana yana
Derdine düştüm de oldum divane
Zalim **felek** nasıl kıydın o cana
Dağlar bana geri verin gardaşımı

Repertuar No: 4142

Sen tabibsin saramazsın yaramı
Ben vurgunum yaralıyım elleme
Feleğinen bulamazsın aramı
Ben vurgunum yaralıyım elleme

Repertuar No: 4181

Dinleyin kardaşlar benim sözümü
Felek yaktı kül eyledi özümü
Elimden aldurdım nazlı kuzumu

Felek bana böyle bir oyun saldı
Bülbül dilli yavrumu elimden aldı
Neyleyim kardaşlar elim boş kaldı

Repertuar No: 4220

Asker oldum giydim yelek
Eylen suna gelin eylen
Üç günde ayırdı **felek**
Eylen suna gelin eylen

Repertuar No: 4250

Bu gün benim efkârım var zarım var
Değme **felek** değme telime benim
Gül yüzlü cananı elden aldurdım
Ecel oku değdi gülüme benim
Değme **felek** değme gülüme benim

Lokman hekim gelse sarmaz yarayı
Hilebaz dostunan açtık arayı
Ne köşkümü koydun ne de sarayı
Baykuşlar tünedi dalıma benim
Değme **felek** değme telime benim

Özlemiyem başım dumanlı dağlar
Gözlerim yaşlı da içim kan ağlar
Güz ayları geldi bozuldu bağlar
Hazan yeli değdi gülüme benim
Değme **felek** değme gülüme benim

Repertuar No: 4317

Ereğli'den çıktı sökün eyledi
Arayatı çiftehan'ı boyladı
Zalim **felek** ne etti de eyledi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 61 Mayıs - Haziran 2017

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Adana'ya bir kız geçti gördün mü?

Repertuar No: 4330

Fadimem de fadimem has bahçede geziyor

Her bakışı yüreğimi eziyor

Zalim **felek** bildiğini yazıyor

Repertuar No: 4426

Aman **felek** aman senin elinden

Cüda bülbül uçtu gonca gülünden

Kimsem yoktur yarım uçtu elimden

Aman **felek** aman ağı (da) kattı aşıma

Türlü türlü aman hal getirdi başıma

Dostum gitti aman düşman geldi karşıma

Repertuar No: 4439

Sabahtan uğradım ben bir figana

Bülbül ağlar ağlar güle getirir

Bakın şu **feleğin** daim işine

Her dem cefasını kula getirir

Debreştirme benim dertlerim duman

Muhabbet şirindir vermiyor aman

Üstümüzde dönen çark ile devran

Felek bizi bir haldan hala getirir

Repertuar No: 4536

Kalenin burcu muyum

Dil bilmez gürcü müyüm

Felek evin yıkılsın

Ben kötü harcı mıyım

Repertuar No: 4546

Sulara basma güzel

Bakışı yosma güzel

Felek bizi ayırdı

Selâmı kesme güzel

Repertuar No: 4552

Bir oda yaptırdım döşedemedim

Çifte kumruları eş edemedim

Zalim **felek** ile baş edemedim

(TRT, 2006:a; 2006:b).